

EKONOMIJA

Dr. Domagoj Sajter
Damir Galić novinar suradnik
Shutterstock fotografija

Zašto banke dižu kamate ako posluju s dobitkom?

Koliko god predsjednik Vlade pozivao banke na etičnost u poslovanju, vodeći ljudi najprofitabilnijih banaka za uspješno izvršavanje svojih poslova odgovaraju šefovima u inozemstvu

■ Nadaleko je poznat onaj opis banke kao institucije koja posuđuje kišobrane kada je sunčano, a onda ih traži nazad kad počne kiša. E sad ne pada kiša nego je prolom oblaka kakav se nije vidio još od vremena velike depresije 1930-ih. Novca nema, a svi ga traže; bankari i sindikati, stranci i domaći.

Krajem siječnja devet međunarodnih banaka koje posluju u Srednjoj i Istočnoj Europi uputilo je poziv Europskoj središnjoj banci da poveća pomoć toj regiji. U toj skupini banaka nalaze se austrijski Raiffeisen, talijanski Unicredit i Intesa Sanpaolo, austrijski Erste, francuski Société Générale, belgijski

KBC, njemački Bayern Landesbank, švedski Wedbank te grčki EFG Eurobank.

Istočna i Srednja Europa zadužila se najvećim dijelom u Zapadnoj Europi u iznosu od 1,7 bilijuna dolara, a ove godine treba vratiti oko 400 milijardi, oko trećinu BDP-a cijele regije. Budući da je cijela regija pala u recesiju, navedene su se banke odjednom našle vrlo ranjive. Ali sad se pokazuje da domaće banke kćeri bolje posluju od svojih vlasnica! Zagrebačka i Privredna banka drže gotovo polovinu bankarskog tržišta u Hrvatskoj. Njihovim vlasnicima u Italiji stanje je prilično kritično; dobit Unicredita u prvom kvartalu manja je za 35,8 % nego prošle

godine, a Intese Sanpaolo čak 53,9 %. U isto vrijeme dobit njihovih banaka kćeri u Hrvatskoj raste: dobit Zagrebačke banke porasla je za čak 44,8 %, a PBZ-a 6,1 %. Razlika je još veća kod Société Générale, koji je vlasnik Splitske banke; banka majka je u padu od 83,7 %, a kći raste 21,2 %!

Industrijski gigant Fiat objavio je prošlog mjeseca da mora tijekom godine vratiti 4,8 milijarda eura dugova, a zajam od milijardu eura zatražio je upravo od vlasnica Zagrebačke i Privredne banke, od Unicredita i

Intese Sanpaolo (doduše, spominje se i treća banka). Taj no-

vac mora se odnekud namaknuti, a domaći (talijanski) klijenti su, ipak, na prvome mjestu.

Vrijednost dionice Unicredita na Milan-skoj burzi pala je sa 1,97 EUR početkom ove godine na 1,02 EUR u vrijeme pisanja ovog teksta, što čini pad od 48,2 % u manje od dva mjeseca. U sklopu novonajavljene racionalizacije Unicredit bi mogao podijeliti dodatne otkaze (dosad je otpušteno 700 radnika). Banka je također nedavno smanjila prognozu dobiti s 5,2 na 4 milijarde eura, a bečki je tisak objavio da se Unicredit suočio s »monetarnim Staljingradom« na Istoku Europe.

10 mlrd.

kuna iznose neto prihodi banaka na kamate tijekom 2008. godine, što je porast od 16,4% u odnosu na 2007. Također, dobit banaka povećala se za 13,8% i iznosi 5,8 mlrd. kuna

160

upravnih jedinica djeluje u okviru 15 hrvatskih ministarstava, a podijeljene su na 250-300 odjela. Hrvatska danas ima više od 460 općina, dok ih je, primjerice, u Jugoslaviji imala oko 115

P

rije sama kraja prošle godine u Zagrebačkoj su banci najavili podizanje kamatnih stopa. Ali onda - preokret. Dan prije stare godine, kao u najbolja vremena centralno planirane privrede, jedan poziv predsjednika Vlade otrijeznio je i onoga zadnjeg vjernika u slobodno tržište. Povećanje kamatnih stopa Zagrebačke banke (koju bi, po svemu sudeći, slijedile i ostale) odgođeno je nakon konzultacija s Vladom. Kao i u već viđenoj situaciji s Agrokorom i zamrzavanjem cijena, ekonomska pitanja ne rješavaju se realnim gospodarskim mjerama i strukturnim potezima, nego telefonom, tj. političkim pritiskom.

Bilo je lijepo dok je trajalo, no majstori su otišli i voda opet curi. Prvi čovjek Zagrebačke banke, Franjo Luković, prije nekoliko dana još jednom je najavio da je povećanje kamata za građane neizbježno. Gledajući unatrag, izjava člana uprave Unicredita Federica Ghizzonija, koju je dao prije otprilike tri mjeseca, da bi u 2009. moglo doći do sniženja kamatnih stopa unutar Unicredit grupe, danas se može čiti

interesu. Kako inače objasniti potrebu povećanja kamata u krizi, i to kad banke već ubiru golemu dobit? Predsjednik Sanader apelira na etičnost u poslovanju: »Banke su i previše dobro zarađivale proteklih godina u Hrvatskoj i mogu sad podnijeti eventualni manji profit.« Dakle traži da banke iz akumulirane zadržane dobiti kompenziraju planirani rast kamata. Ili jednostavnije - muzete nas već godinama, bilo bi »fer« da se odreknete ekstra profita radi općeg dobra. Ako je tako, i ako su banke proteklih godina cijedile građane, gdje je bila naša vlada sve te godine da tomu stane nakraj? Zar mi uvijek moramo biti pasivni promatrači, sve dok voda ne dođe do grla?

Milijuni za bankare

Istina je, dobit je banaka izvanredna. Privremeni nerevidirani podaci pokazuju da su banke u Hrvatskoj u protekloj godini ostvarile dobit prije oporezivanja od 5,8 milijardi kuna, što je 13,8 posto više nego 2007. godine. Neto prihodi od kamata tijekom 2008. godine porasli su za 16,4 posto i dosegli su sko-

reze, niti se na njih primjenjuju hrvatski zakoni. No ono što se može promijeniti jest porozan, klimav i preširok sustav državne uprave, koji guta enormne količine novca. Zna li itko dati pametan odgovor zašto Hrvatska nije administrativno podijeljena na svoje povijesne, kulturne i zemljopisne regije - Slavoniju, Dalmaciju, Istru, Zagorje itd. nego na čak 21 županiju? Zašto granice izbornih jedinica, prema kojima se Sabor konstruira, nemaju blage veze ni s granicama županija, ni s granicama tih regija? Zašto je u Hrvatskoj za vrijeme Jugoslavije bilo oko 115 općina, a mi ih danas imamo više od 460? Kakva je to država u kojoj se ni iz čega stvori ministarstvo (ruralnog razvoja), s cijelom jednom novom strukturom i proračunom, i to samo zato da fotelju ne bi izgubio postojeći ministar, a istodobno da ju zadobije i koalicijski partner? Vladinih 15 ministarstava podijeljeno je na oko 160 uprava, svaka s pročelnikom i svojom strukturom, zamjenicima pročelnika, tajnicima, itd., a uprave se dijele na odjele, kojih sveukupno ima između 250 i 300. Od »egzotičnijih« odjela i uprava mogu se spomenuti Sektor za sigurnost hrane u Ministarstvu ruralnog razvoja, koji postoji paralelno uz Odjel za sigurnost hrane Ministarstva zdravstva; Odjel za osiguranje kvalitete nacionalnog kurikulumu Ministarstva obrazovanja; Odjel za kulturnu kontaktnu točku pri Ministarstvu kulture; Sektor za zahvate od važnosti za Republiku Hrvatsku u Ministarstvu zaštite okoliša itd. Ovdje treba rezati troškove, a ne na plaćama učitelja i medicinskih sestara. Ali ne, najlogičnijim se čini vratiti rad nedjeljom. S čim to usporediti? To je otprilike kao da liječnik pacijenta s karcinomom pošalje na masažu.

Od loše odluke gora - nikakva

»Pozovi dva ekonomista ako želiš čuti tri mišljenja« - poznata je šala, a još je poznatija ona američkog predsjednika Trumana: »Dajte mi jednorukog ekonomista«, jer svi ekonomisti govore: »U jednu ruku..., a u drugu ruku...« (Ovdje moram stati u obranu vlastite struke i reći da je krajnji objekt svake ekonomske odluke čovjek, a svi modeli koji nastoje prognozirati ekonomsku budućnost u konačnici su nestabilni jer je čovjek u svojoj biti potpuno nepredvidiv i čudljiv stvor.) U tome smislu grandiozno ekonomsko vijeće u kojem sjedi petnaestak ekonomista (s tridesetak kura, i više od trideset mišljenja) ne može biti ništa drugo nego alibi za vođenje politike koja se kreira u jednom središtu moći. Tako će i odluke o stabilnosti kune, kamatnim stopama, i svemu ostalom što ocrtava našu budućnost, i to dugoročno, najvjerojatnije izići iz tog središta, i samo na njemu će stoga biti sva odgovornost. Ali kada će odlučiti? Od loše odluke vjerojatno je gora samo nikakva odluka - propuštanje odlučivanja, što stvara dodatan nered u ionako neuređenoj državi. ■

Ako su banke proteklih godina cijedile građane, gdje je bila naša vlada da tomu stane na kraj? Zar uvijek moramo biti pasivni promatrači dok voda ne dođe do grla

tati ili kao potpun promašaj, ili kao loš vic.

Guverner Rohatinski oštro je reagirao na Lukovićev istup, što je i sasvim razumljivo, jer u opisu njegova posla stoji zaštita vrijednosti domaće valute, odnosno stabilnost cijena. Upozorio je na kaos koji bi mogao nastati i spiralu problema do koje bi došlo ukoliko bi u takvoj situaciji vrijednost kune pala. Građani i poduzeća vrlo bi teško vraćali dugove, došlo bi do inflacije, a nakon toga vrlo vjerojatno i do hiperinflacije. »Kada jednom pustite duha iz boce, onda ga ne možete zadržati. Tečaj se ili brani ili pušta, nema srednjeg rješenja« - izjavio je.

Strancima izvan interesa

Ako se može naći pozitivna strana deprecijacije (pada vrijednosti) kune, onda bi to bio bolji položaj izvoznika, čiji bi proizvodi u inozemstvu postali jeftiniji. No bolju poziciju osjetili bi samo oni izvoznici koji nisu odveć zaduženi, jer bi i izvoznici morali vraćati veće rate kredita. Rast vrijednosti kune (aprecijacija) dovela bi do smanjenja iznosa rata na kredite, i pogodila bi uvoznici, kojih kod nas ima u izobilju, ali ne i gospodarstvu u cjelini. Sada je napokon očito da domaći bankari račune polažu u inozemstvu, a stranim vlasnicima mi zasigurno nismo u primarnom

ro 10 milijardi kuna (možda će ova-ko biti jasnije: 10.000.000.000,00 kuna). U Intesa Sanpaolo grupi najveću dobit (nakon talijanskih, naravno) generiraju hrvatske podružnice, a u Unicredit grupi također imaju značajan udio.

Ono što je dr. Sanader očitometnuo s uma jest da on (unatoč svemu), ipak, nije nadređeni zapovjednik svih Hrvata, pa tako »šef« Lukoviću nije predsjednik Vlade (tkogod on bio), nego Alessandro Profumo, čelnik talijanske Unicredit grupe. Dakle zapovjedna linija je sasvim jasna i zaobilazi predsjednika Vlade, jednako kao i kod druge najveće banke u Hrvatskoj - Privredne. Na čelu vlasnice PBZ-a sjedi Corrado Passera. Zgodno je pogledati koliko si isplaćuju ovi čelnici: Passera, šef matice PBZ-a, godišnje zarađuje 3,79 milijuna eura. To je njemu, nažalost, bitno manje od Profuma, ravnatelja vlasnice Zagrebačke banke, koji ima godišnja primanja u iznosu od 6,77 milijuna eura. Dakle samo na plaće te dvojice ljudi godišnje ode više od 10,5 milijuna eura. No njihove plaće su takve kakve jesu, i sasvim je suvišno o njima trošiti riječi jer nitko od nas, ni »obični« građanin, ni predsjednik Vlade zajedno s cijelim ekonomskim vijećem, ne može učiniti apsolutno ništa da ih promijeni. Oni niti su hrvatski građani, niti u ovoj državi plaćaju svoje po-

Planom ubrzanje otplate do rješenja

■ U trenutku podizanja kredita često se više misli na iznos koji banka isplaćuje klijentu nego na iznos koji klijent mora vratiti banci. Pritom, dakako, što je razdoblje otplate kredita dulje, banka više zarađuje. Oni koji su u kreditima, čeznu zapravo za financijskom slobodom. Stoga bi dobar vodič do oslobođenja od dugova mogla biti knjiga financijskog stručnjaka Phila Lenahana **Upravljanje novcem za katolike**, koju je krajem siječnja objavio splitski Verbum. Autor posebnu pozornost daje problemu zaduživanja kod banaka i otplate kamata, a što muči brojne hrvatske građane. Primjerice neke obitelji čak 10 posto prihoda troše na otplaćivanje kamata bankama. Stoga se u knjizi nalaze rješenja i savjeti, kao što je **Plan ubrzanje otplate**, koji dužnicima pomaže u bržem rješavanju tog problema na način da se odabere dug u čije će se vraćanje najviše uložiti. Mnogi su primjerice podizali kredite da bi vratili stare kredite. Lenahan tvrdi da refinanciranje kredita ima smisla ako su trenutne kamatne stope niže od onih po kojima je podignut stariji kredit.

Kada je riječ o stambenim kreditima, autor razotkriva zamku koju treba izbjeći. Primjerice ako je mjesečna rata stambenog kredita 4.000 kn, a refinanciranjem, odnosno uzimanjem novoga kredita ona bi bila smanjena na 3.200 kn, treba imati na umu da to smanjenje rate može biti djelom uzrokovano nižom kamatom, ali djelom možda proizlazi iz produljenja otplate kredita. Tako se može dogoditi da ako je netko prije 10 godina uzeo stambeni kredit na 30 godina otplate i ako novi kredit uzima na također 30 godina otplate, tada je zadužen 10 godina dulje - što znači da će taj kredit vraćati 40 godina! Često u takvim situacijama manja mjesečna rata znači dugoročnu štetu - jer se mnogo više daje na kamate. Autor poziva na velik oprez kada je riječ o dopuštenim minusima i kreditnim karticama te nudi zlatno pravilo: U minus se isplati otići jedino ako se kupuje ono čemu će vrijednost rasti (što automobil nije). (d/b)